

מערך שיעור מבוא לחינוך פיננסי

במפגש זה נציג את עיקרי התכנית "להבין את הכסף" ונדון בחשיבותה, לאחר שנערוך שאלון סקר שישקף לתלמידים מושגים מהתחום ואת חשיבותם. המושגים שיילמדו בשיעור זה הם "כסף", "היצע" ו"ביקוש"

קהל יעד: תלמידי כיתות י'

משך הפעילות: 90 דקות

מטרות:

1. הכרת התכנית והרלוונטיות שלה לחיי הלומדים
2. הגדרת המושגים כסף, היצע וביקוש

עזרים:

1. מצגת הוראה (להורדה באזור למורה באתר)
2. מחשב עם חיבור לאינטרנט, מקרן ורמקולים
3. דפי סקר מודפסים (במידה ולא משתמשים בסקר KAHOOT מקוון)

ידע מוקדם: אין.

מהלך המפגש:

פעילות	נושאים/מושגים	משך
פתיחה	מה אתם יודעים על העולם הפיננסי?	5 דקות
סקר העולם הפיננסי	שאלון סקר בנושאים פיננסיים ובדיקת תשובות התלמידים	40 דקות
מהו כסף	ערך השימוש	15 דקות
היצע וביקוש	מחירים, היכן נפגשים היצע וביקוש	15 דקות
סיכום	סקירת הנושאים שילמדו בתכנית	15 דקות
סה"כ		90 דקות

פעילות פתיחה- מה אתם יודעים על העולם הפיננסי (5 דקות):

הפעילות בשיעור זה מהווה פתיחה לתכנית השנתית/סמסטריאלית. בשלב זה נרצה 'למכור' את התכנית לתלמידים ע"י שיקוף חוסר הידע, גירוי ללמוד אותו והצגת תכני התכנית ושיטת הלמידה בתכנית.

נפתח בהסבר על קצה המזלג לגבי מטרת התכנית: מטרת התכנית היא לסגל כלים וידע מהעולם הפיננסי כדי להצליח לנהל את הכסף שלנו ולקבל החלטות בעלות משמעות פיננסית (ובכלל) באופן המתאים עבורנו. אנחנו לא נעסוק כאן בניהול עסקי או ביזמות אלא נתמקד בכלכלת הכיס האישי והמשפחתי. בשלב זה כדאי להקצות זמן להכנסת התלמידים לשאלון המקוון.

סקר העולם הפיננסי (40 דקות):

שאלון הסקר בא במטרה לשקף לתלמידים מה היקף ידיעותיהם בתחום הפיננסי, כמה הם יודעים וכמה הם לא יודעים על העולם הפיננסי. יש להדגיש כי השאלון הוא לא מבחן ולא ייבדק באופן אישי אלא כיתתי. עם זאת, המענה על השאלון הוא אישי. תחילה על התלמידים למלא את השאלון המקוון. לאחר מכן נעבור על השאלות, נחשוף את התשובה הנכונה ונצביע על נושא עתידי בתוכנית.

אנו נקדיש למילוי הסקר באופן עצמאי 15 דקות, ולבדיקה כיתתית משותפת כ-25 דקות.

השאלות:

1. קיבלתם במתנה סכום כסף של 10,000 ש"ח. החלטתם להפקיד אותו בתכנית חיסכון לשנתיים בריבית שנתית של 10%. כמה כסף תקבלו בסך הכל כעבור שנתיים?

- א. 10,000
- ב. 11,000
- ג. 12,000
- ד. 12,100

2. נכנסתם לחנות במטרה לקנות חולצה אחת בלא יותר מ-60 ש"ח. כשנכנסתם לחנות ראיתם את החולצה שאתם רוצים בדיוק במחיר של 60 ש"ח אבל מעליו שלט גדול המכריז על מבצע: "קנו 2 חולצות וקבלו את השלישית בחצי מחיר!" התפתיתם וקניתם 3 חולצות במחיר כולל של 150 ש"ח. כמה עלתה החולצה שרציתם?

- א. 60 ש"ח
- ב. 50 ש"ח
- ג. 30 ש"ח
- ד. 150 ש"ח

3. יאיר בן 16 עבד בחופשת הקיץ בקייטנה. בסוף החודש הוא קיבל תלוש משכורת וצ'ק על סך 3,000 ש"ח. בתלוש המשכורת הורידו לו 270 ש"ח על ביטוח לאומי וביטוח בריאות. מה לא בסדר?

- א. הורידו לו יותר מדי, האחוז הנכון הוא 4% ולא 8%
- ב. הורידו לו מעט מדי, האחוז הנכון הוא 10% ולא 8%
- ג. אין שום בעיה, זה האחוז הנכון
- ד. יאיר קטין, הוא לא אמור לשלם בכלל ביטוח לאומי וביטוח בריאות

4. דנה, בת 17, עובדת בחנות בגדים יומיים בשבוע ומשתכרת 1,500 ש"ח בחודש. היא רוצה לחסוך 3,000 ש"ח ללימודי רישיון נהיגה בעוד חצי שנה. היא מתלבטת בין האפשרויות הבאות, מה מהן נכונה יותר?

- א. לא להוציא אף שקל בחודשיים הקרובים
- ב. לדחות את החיסכון לחודשיים לפני הרישיון

ג. להשתדל להוציא מעט פחות ולראות בסוף החודש כמה נשאר

ד. לחסוך בכל חודש 500 ₪

5. משפחת לוי היא משפחה ממוצעת בישראל. מה מהנתונים הבאים נכון לגביה?

א. למשפחת לוי חוב כולל של 755,842 ₪

ב. בבעלות משפחת לוי דירת 5 חדרים בשטח 120 מ"ר במרכז הארץ

ג. בבית משפחת לוי מתגוררים זוג הורים, 3 ילדים, סבתא וחתול

ד. למשפחת לוי הכנסה חודשית נטו של 15,427 ₪ והוצאה חודשית של 12,323 ₪

6. משפחת חרוב היא משפחה ישראלית ממוצעת עם שני הורים ושני ילדים בגילאי 12

ו-15. בשנה האחרונה הם קנו ריהוט חדש, תיקנו את הרכב ויצאו לחופשה לחו"ל.

בעקבות ההוצאות הרבות הצטבר חוב משמעותי. באילו מהדרכים הבאות יוכלו ילדי

המשפחה לעזור?

א. הילדים יעזבו את בית הספר ויצאו לחפש עבודה

ב. הילדים ימכרו את הצעצועים הישנים שלהם

ג. הילדים לא יכולים לעזור

ד. הילדים יכולים לעזור בתכנון הוצאות על קניות וחיסכון בחשמל

[למורה] במעבר על השאלון בכיתה, נציג את השאלה. התלמידים מוזמנים

להציע את התשובה הנכונה לדעתם תוך נימוק. רק לאחר מכן נחשוף את

התשובה הנכונה בליווי ההסבר.

השאלה	התשובה הנכונה	הסבר והצבעה על הנושא
1. קיבלתם מתנה כסף בסכום של 10,000 ש"ח. החלטתם להפקיד אותו בתכנית חיסכון לשנתיים בריבית שנתי של 10%. כמה כסף תקבלו בסך הכל כעבור שנתיים?	12,100	ריבית בתוכנית חיסכון היא כסף שמשלם מנהל התכנית, למשל הבנק, על הפקדת הכסף לחיסכון. האופן בו פועלת הריבית נקרא 'ריבית דריבית': הריבית מחושבת באחוזים על הסכום שמצטבר בקופה מדי שנה

ולא רק על הסכום הראשוני שהופקד בה. ריבית הוא מושג מפתח בהלוואות או חיסכון. נלמד על הנושא לעומק בפרק על חיסכון.		
אם תכננו רכישה של מוצר מסוים בתקציב מסוים, אך בעקבות המבצע ביצענו רכישה לא מתוכננת, וחרגנו מהתקציב שהוגדר. לכן החולצה האחת שקנינו עלתה לנו, בעקבות התפתות למבצע, 110 ₪ יותר ממה שתכננו להוציא. ניהול תקציב וצרכנות נבונה הם שניים מפרקי הלימוד בתכנית.	150	2. נכנסתם לחנות במטרה לקנות חולצה אחת בלא יותר מ-60 ש"ח. כשנכנסתם לחנות ראיתם את החולצה שאתם רוצים בדיוק במחיר של 60 ש"ח אבל מעליו גם שלט גדול המכריז על מבצע: "קנו 2 חולצות וקבלו את השלישית בחצי מחיר!" התפתתם וקניתם 3 חולצות במחיר כולל של 150 ש"ח. כמה עלתה החולצה שרציתם?
ההסבר בתשובה עצמה. איך קוראים תלוש משכורת ומהם זכויות נוער עובד (ועובדים בכלל) הם נושאים שנלמד בתכנית	יאיר קטין, הוא לא אמור לשלם בכלל ביטוח לאומי וביטוח בריאות	3. יאיר בן 16 עבד בחופשת הקיץ בקייטנה. בסוף החודש הוא קיבל תלוש משכורת וצ'ק על סך 3,000 ש"ח. בתלוש המשכורת הורידו לו 270 ש"ח על ביטוח לאומי וביטוח בריאות. מה לא בסדר?
אמנם שלוש מהתשובות היו זהות מבחינה חשבונית, כלומר חיסכון של 3,000 ₪, אבל חיסכון מושפע מההתנהגות שלנו לא פחות מהערך שלו. מחקרים מראים שאם מתחילים	לחסוך בכל חודש 500 ₪	4. דנה, בת 17, עובדת בחנות בגדים יומיים בשבוע ומשתכרת 1,500 ש"ח בחודש. היא רוצה לחסוך 3,000 ש"ח ללימודי רישיון נהיגה בעוד חצי שנה. היא מתלבטת בין האפשרויות הבאות, מה מהן נכונה יותר?

לחסוך רק בסוף תקופה, אנחנו נוטים לדחות את תחילת החיסכון ולא לעמוד ביעד. כמו כן, קשה לנו מדי לחסוך הרבה בטווח זמן קצר להימנע לחלוטין מהוצאות ובטח שקשה לחסוך בדיעבד. חיסכון הוא ריצה למרחקים ארוכים, ולכן חשוב להתייחס אליו בצורה פרקטית. נלמד על הנושא בפרק החיסכון.		
כפי שאפשר לראות מהנתון, משפחה מנהלת תקציב גדול מאוד. כסף פוגש את המשפחה בתחומים רבים כמו חשבונות, דיור, חינוך ועוד. לכן כל הנושאים שנלמד וקשורים לכסף יתחברו לכם לדברים שאתם פוגשים בבית ומדברים עליהם עם ההורים, וגם לחיים הבוגרים שלכם. בתכנית נלמד על ניהול משק בית ועל קריאה ביקורתית של נתונים ועיתונות כלכלית.	למשפחת לוי הכנסה חודשית נטו של 15,427 ₪ והוצאה חודשית של 12,323 ₪.	5. משפחת לוי היא משפחה ממוצעת בישראל. אבל בדיוק, עד השקל. מה מהנתונים הבאים נכון לגביה?
ילדים ובני נוער הם חלק ממשק הבית, ויכולים לסייע ולהשפיע. על אף שכל התשובות שכתובות הן פעולות שילדים חושבים	הילדים יכולים לעזור בתכנון הוצאות על קניות וחסכון בחשמל	6. משפחת חרוב היא משפחה ישראלית ממוצעת עם שני הורים ושני ילדים בגילאי 12 ו-15. בשנה האחרונה קנו ריהוט חדש, תיקנו את הרכב ויצאו

עליהן לפעמים בבתים במצוקה, דרך שילוב כלים מחינוך פיננסי בקבלת החלטות במשפחה הילדים יכולים לעזור הכי הרבה וגם לטווח הרחוק. שיתוף כל בני הבית בתכנון הוצאות הוא כלי לשיח משפחתי פיננסי. נדון בנושא בפרק שיח משפחתי.	לחופשה לחו"ל. בעקבות ההוצאות הרבות הצטבר חוב משמעותי. באילו מהדרכים הבאות יוכלו ילדי המשפחה לעזור?
--	---

מהו כסף (15 דקות):

שאלון שמש עם התלמידים על המושג כסף.

אפשרות נוספת או חלופית:

פיזור ביטויים שונים בנוגע לכסף כאשר כל תלמיד לוקח ביטוי וצריך לספר מדוע הוא מתחבר
לביטוי הזה (15 פתגמים וציטטות בנספח)

ייתכן שיעלו הקשרים רגשיים לכסף. בין אם כן ובין אם לא, יש להתייחס לכך, כיוון שחינוך
פיננסי עוסק במידה רבה גם בהיבטים הרגשיים של ניהול הכסף.

לכסף יש משמעויות רבות, שימושיות וגם רגשיות. עיסוק בכסף דורש אחריות ובגרות,
השימוש בכסף אינו רק דרך חישובים. לרגשות שלנו, בין אם אלו שמחה, עצב או משיכה, יש
השפעה על ההחלטות שלנו בנוגע לכסף. קל להתפתות לבזבז כסף, להעדיף להתעלם
מחובות או לדחות תכנון לטווח ארוך. לפעמים גם רבים על כסף, או היעדר כסף.

ניתן לקשר את הדיון באמצעות הסרטון "סכום כסף גדול" מתוך 'קצרים'

<https://youtu.be/6M4BpSACPbg>

ערך השימוש

[למורה] ההסבר שלהלן מתייחס לערך הכמותי של הכסף, כאמצעי לצריכת מוצרים

ושירותים. ערך השימוש של הכסף הוא ערכו אל מול מוצרים ושירותים.

אנחנו משתמשים בכסף בכל יום: קונים במכולת, עורכים קניות בקניון, לפעמים קונים באינטרנט. חלקנו עובדים ומצליחים להרוויח כסף במהלך החודש, וחלקנו מקבלים כסף מההורים או מהסבתא והסבא.

האם חשבתם פעם כמה שווה כסף? זו נראית שאלה מוזרה, כי 50 שקלים שווים ל-50 שקלים – לא? כן, אבל לא בדיוק.

כשאנחנו מדברים על ערך הכסף, האם אנחנו מתכוונים לדבר על "מה אנחנו יכולים לקנות באמצעותו?"

ערך הכסף שלנו משתנה באופן יומי, המחירים של המוצרים אותם אנחנו קונים עולים ויורדים על פי כוחות השוק, ואם בתחילת עונת הסתיו יכולתי לקנות חצי סוודר ב-100 שקלים בחנות בקניון, בסוף העונה אני אוכל לקנות באותם 100 שקלים – 2 סוודרים במבצע 1+1. כלומר, אותו שטר של 100 שקלים – אבל כמות שונה של הסחורה, בזמנים שונים.

זה כל מה שאפשר לקנות בכסף? כסף לא קונה רק מוצרים, אלא באמצעותו אנחנו רוכשים שירותים שונים כמו: קייטנה לילדים בחופש הגדול, שרברב שיבוא לתקן לכם את הצנרת בבית, מורה שמלמדת אתכם בכיתה, מורה לנהיגה או רופאה. ערך השימוש של הכסף הוא ערכו אל מול מוצרים ושירותים.

כסף ואמצעי תשלום

כסף הוא אמצעי תשלום. יש לו צורות שונות. לתלמידים: אילו סוגים של אמצעי תשלום אתם מכירים?

1. מזומן – מטבעות ושטרות
2. המחאות (צ'ק)
3. כרטיסי חיוב – אשראי, חיוב מידי, נטען
4. העברה דיגיטלית מהסמארטפון
5. מטבעות וירטואליים

במהלך התכנית נלמד יותר על אמצעי התשלום הללו ובעיקר נלמד כיצד להשתמש בהם בצורה חכמה שמשרתת אותנו ומה הם כללי הזהירות, היתרונות והחסרונות לכל אחד מהם.

היצע וביקוש והיכן הם נפגשים (15 דקות):

[למורה] בפרק זה נפגוש שלושה מושגי יסוד בעולם הכלכלה: שוק, ביקוש והיצע. מושגים אלו ילוו אותנו במהלך התוכנית (והחיים בכלל) ככלי להבנת הכללים וההתנהגות הפיננסית בעולם.

אחד המקומות החשובים ביותר בעולם הכלכלי הוא השוק. זה נשמע מצחיק היום כי בשפת הדיבור היומיומית אנחנו מדברים על שוק בעיקר כעל זירה עם בסטות לפירות וירקות. אבל למעשה כל פעילות המסחר מתקיימת בשווקים שונים.

אילו שווקים קיימים? (מומלץ לבקש תשובות מהתלמידים)

1. שווקים של מוצרים, למשל:
חנויות בגדים ונעליים
סופרמרקט
חנויות מקוונות
2. שווקים לשירותים, למשל:
מספרה (מה השירות? תספורת, תסרוקת, צביעה וכו')
אוטובוס (מה השירות? הסעה)
אפליקציית השוואת מחירים

המוצרים והשירותים הללו מוצעים לצרכנים. זה ההיצע.

אנחנו, כצרכנים של מוצרים ושירותים, פוגשים אותם בשווקים, הפיזיים או הוירטואליים, עם הביקוש שלנו והכסף שלנו. אנחנו הצרכנים יוצרים את **הביקוש**.

מבנה שוק קלאסי הוא זה שבו היצרנים ונותני השירותים מציעים את מרכולתם ושירותיהם במחיר מסוים והצרכנים יכולים להתרשם מהסחורה או השירות ולהחליט האם הם מעוניינים לקנות במחיר הזה, ואף **להתמקח** על המחיר.

היצרנים ונותני השירותים מצדם יכולים לבחון האם וכמה יש ביקוש למוצרים והשירותים שלהם ובהתאם לקבוע את המחיר, להחליט האם להמשיך ולהציע את המוצר או השירות או לא ואולי אף להגדיל או לשפר אותו.

יש עיקרון אחד לשוק: כל צד רוצה לקבל כמה שיותר מהצד השני, כלומר היצרנים רוצים להרוויח כמה שיותר והצרכנים לשלם כמה שפחות.
נערוך תרגיל קצר:

נניח שאלונה, בעלת חנות למטריות, מציעה את המטריות שלה בחנות שפתוחה בכל השנה. מה יהיה מחיר המטריה בקיץ? מה יהיה מחיר המטריה בחורף? מה יהיה מחיר המטריה ביום חורף גשום? מה יהיה מחיר המטריה ביום חורף בהיר ללא גשם? אפשר לנחש בקלות שמאחר והביקוש למטריות יהיה תלוי במזג האוויר ולכן אלונה, שמוכרת מטריות, תתאים את המחיר לביקוש. אפשר לבקש מהתלמידים דוגמאות נוספות.

סיכום (10 דקות):

חזרה על המושגים שנלמדו:

מהו כסף ומהם אמצעי תשלום – דנו במשמעויות התרבותיות והרגשיות של כסף לצד ערך השימוש ואמצעי תשלום

מוצרים ושירותים – הבחנו מהם מוצרים ושירותים

היצע, ביקוש – הגדרנו מהם המושגים אותם נפגוש במהלך התוכנית

שוק – הבנו מהו שוק וכיצד הוא פועל

בתוכנית נלמד על הנושאים הבאים: (מומלץ להציג את אתר התכנית וכל להציג את הנושאים השונים)

- כסף ואמצעי תשלום
- הבנק

- חיסכון
- צרכנות נבונה
- ניהול תקציב אישי
- הכנסות
- שיח משפחתי פיננסי
- מגשימים חלום פיננסי
- שוק ההון
- תקשורת כלכלית

נספח 1 – שאלות סקר העולם הפיננסי בגרסה להדפסה

1. קיבלתם במתנה סכום כסף של 10,000 ש"ח. החלטתם להפקיד אותו בתכנית חיסכון לשנתיים בריבית שנתית של 10%. כמה כסף תקבלו בסך הכל כעבור שנתיים?
 - א. 10,000
 - ב. 11,000
 - ג. 12,100
 - ד. 12,000

2. נכנסתם לחנות במטרה לקנות חולצה אחת בלא יותר מ-60 ש"ח. כשנכנסתם לחנות ראיתם את החולצה שאתם רוצים בדיוק במחיר של 60 ש"ח אבל מעליו שלט גדול המכריז על מבצע: "קנו 2 חולצות וקבלו את השלישית בחצי מחיר!" התפתיתם וקניתם 3 חולצות במחיר כולל של 150 ש"ח. כמה עלתה החולצה שרציתם?
 - א. 150 ש"ח
 - ב. 60 ש"ח
 - ג. 50 ש"ח
 - ד. 30 ש"ח

3. יאיר בן 16 עבד בחופשת הקיץ בקייטנה. בסוף החודש הוא קיבל תלוש משכורת וצ'ק על סך 3,000 ש"ח. בתלוש המשכורת הורידו לו 270 ש"ח על ביטוח לאומי וביטוח בריאות. מה לא בסדר?
 - א. הורידו לו יותר מדי, האחוז הנכון הוא 4% ולא 8%
 - ב. יאיר קטין, הוא לא אמור לשלם בכלל ביטוח לאומי וביטוח בריאות
 - ג. הורידו לו מעט מדי, האחוז הנכון הוא 10% ולא 8%
 - ד. אין שום בעיה, זה האחוז הנכון

4. דנה, בת 17, עובדת בחנות בגדים יומיים בשבוע ומשתכרת 1,500 ש"ח בחודש. היא רוצה לחסוך 3,000 ש"ח ללימודי רישיון נהיגה בעוד חצי שנה. היא מתלבטת בין האפשרויות הבאות, מה מהן נכונה יותר?
 - א. לא להוציא אף שקל בחודשיים הקרובים
 - ב. לדחות את החיסכון לחודשיים לפני הרישיון
 - ג. לחסוך בכל חודש 500 ש"ח
 - ד. להשתדל להוציא מעט פחות ולראות בסוף החודש כמה נשאר

5. משפחת לוי היא משפחה ממוצעת בישראל. אבל בדיוק, עד השקל. מה מהנתונים הבאים נכון לגביה?
- א. למשפחת לוי חוב כולל של 755,842 ₪
- ב. בבעלות משפחת לוי דירת 5 חדרים בשטח 120 מ"ר במרכז הארץ
- ג. בבית משפחת לוי מתגוררים זוג הורים, 3 ילדים, סבתא וחתול
- ד. למשפחת לוי הכנסה חודשית נטו של 15,427 ₪ והוצאה חודשית של 12,323 ₪
6. משפחת חרוב היא משפחה ישראלית ממוצעת עם שני הורים ושני ילדים בגילאי 12 ו-15. בשנה האחרונה הם קנו ריהוט חדש, תיקנו את הרכב ויצאו לחופשה לחו"ל. בעקבות ההוצאות הרבות הצטבר חוב משמעותי. באילו מהדרכים הבאות יוכלו ילדי המשפחה לעזור?
- א. הילדים יעזבו את בית הספר ויצאו לחפש עבודה
- ב. הילדים יכולים לעזור בתכנון הוצאות על קניות וחיסכון בחשמל
- ג. הילדים ימכרו את הצעצועים הישנים שלהם
- ד. הילדים לא יכולים לעזור

נספח 2 – פתגמים וביטויים על כסף

"לבם של אנשים רבים מתכווץ במידה שארנקיהם מתנפחים." ~ אמיל בנינג
"לכסף אין רעיונות." ~ ז'אן פול סארטר
"אל תסתמך על עושרך אלא על התנהגותך." ~ פובליליוס סירוס
"הכסף מייצג צורה חדשה של עבדות במקומה של העבדות העתיקה." ~ לב טולסטוי
"הכסף הוא לא הכל בחיים! הוא רק 99% מהם...." ~ דיימון ראניון
"הכסף בלבד מניע את העולם." ~ פובליליוס סירוס
"כסף הוא כמו זבל - הוא מביא תועלת רק כשמפזרים אותו."
"אם אתה רוצה להיפטר ממישהו - הלווה לו כסף."
"כסף הוא לא מטרה, הוא אמצעי." ~ פתגם
"להתכופף בשביל כסף זה בסדר, אבל לא להשתחוות." ~ אבנר שטראוס
"מי שעובד קשה, אין לו זמן לעשות כסף." ~ פתגם עממי
"כסף הוא כמו מים מלוחים מאד... רגע הם מרוויים ושוב רוצים לשתות." ~ חווה אלברשטיין
"הכסף יענה את הכל." ~ קהלת י' יט'
"אוהב כסף לא ישבע כסף." ~ קהלת ה' ט'
"ביום שיזוהמו כל המים על פני העולם, כל העצים ייחטבו, והשדות כולם יתייבשו, רק אז אולי יבינו בני האדם, שאי אפשר לאכול כסף." ~ פתגם אינדיאני